

Täysistunto

Tiistai 8.12.2020 klo 13.59—21.57

11. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi räjähteiden lähtöaineiden markkinoille saattamisesta ja käytöstä ja siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 235/2020 vp

Valiokunnan mietintö HaVM 27/2020 vp

Ensimmäinen käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 11. asia. Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö HaVM 27/2020 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä.

Keskustelu

20.35 **Riikka Purra ps** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki räjähteiden lähtöaineiden markkinoille saattamisesta ja käytöstä. Laki täydentäisi EU:n asetusta. Lailla kumottaisiin räjähteiden lähtöaineiden markkinoille saattamisesta ja käytöstä annettu laki. Uusi laki vastaisi pitkälti voimassa olevaa lakia, mutta se sisältää tiettyjä asetuksessa edellytetyjä tarkennuksia. Lisäksi esityksessä ehdotetaan lisättäviksi rikosrekisteritietojen säilyttämisestä ja luovuttamisesta Suomen ja muiden EU:n jäsenvaltioiden välillä annettuun lakiin ja rikosrekisterilakiin säännökset menettelystä lähtöaineluvan hakijan taustan tarkistamiseksi.

Räjähteiden lähtöaineet ovat kemiallisia aineita, joita voidaan käyttää laillisiin tarkoituksiin muun muassa maataloudessa. Samoja aineita voidaan käyttää myös omatekoisten räjähteiden valmistamiseen, ja tällaisia räjähteitä on käytetty Euroopassa tehdyissä lukuisissa terrori-iskuissa.

Yleisön mahdollisuuksia hankkia, tuoda, pitää hallussa ja käyttää tiettyjä räjähteiden lähtöaineita rajoitetaan tällä hetkellä vuonna 2013 annetulla neuvoston ja parlamentin asetuksella. Asetuksessa vahvistetaan myös epäilyttävistä liiketoimista ilmoittamista koskevat säännöt räjähteiden laittoman valmistuksen estämiseksi. Asetusta täydentävät kansalliset säännökset tulivat voimaan 2014. Tämä aikaisempi EU-asetus korvataan uudella neuvoston ja parlamentin asetuksella. Hallituksen esityksessä ehdotetaan annettavaksi lähtöaineasetuksen edellyttämät täydentävät kansalliset säännökset, joiden on tarkoitus tulla voimaan 1. helmikuuta 2021, jolloin lähtöaineasetusta aletaan soveltaa.

Arvoisa puhemies! Räjähteiden lähtöaineita koskevat rajoitukset ja valvontatoimet ovat olleet erilaisia eri jäsenvaltioissa, ja komission mukaan tämä on aiheuttanut esteitä unionin sisäiselle kaupalle. Lisäksi komission mukaan olemassa olevat rajoitukset ja valvontatoimet eivät ole taanneet riittävää yleisen turvallisuuden tasoa, koska niillä ei ole voitu asianmukaisesti estää rikollisia hankkimasta räjähteiden lähtöaineita. Uuden asetuksen tavoit-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 160/2020 vp

teena on vastata näihin puutteisiin. Taustalla on terrorismin ja muun vakavan rikollisen toiminnan aiheuttama uhka.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa esitetyn arvion mukaan ainakin osa viime vuosina tehdyistä terrori-iskuista olisi ollut mahdollista estää, jos nyt voimaan tulevan sääntelyn mahdollistamat keinot olisivat olleet jo käytössä. Uudenkaan asetuksen säännökset eivät koske siinä tarkoitettujen aineiden tai seosten ammattikäyttöä. Muutos tarkoittaa vain, että myös oikeushenkilöt tarvitsevat luvan sellaisiin lähtöaineisiin, joita ne eivät tarvitse tavanomaisessa elinkeino-, liike- tai ammattitoiminnassaan. Lähtöaineasetuksen mukaan kiellettäviä tai luvanvaraisia aineita ovat typpihappo, vetyperoksidi, rikkihappo ja nitrometaani tietyin pitoisuuksin.

Valiokunta toteaa selvyiden vuoksi, että asetus on jäsenvaltioissa suoraan sovellettavaa oikeutta eikä siitä voida poiketa kansallisella sääntelyllä.

Valiokunta toteaa, että melko yleisesti käytetyn rikkihapon lisääminen uutena aineena rajoitusten piiriin saattaa ainakin alkuvaiheessa lisätä Suomessa lupahakemusten määrää. Lupajärjestelmä on saadun selvityksen mukaan toiminut hyvin ja se on vähentänyt räjähteiden lähtöaineiden kysyntää tavallisten kansalaisten keskuudessa. Lähtöainelupahakemuksia on käsitelty vuosittain noin 150, joista vain yksittäisiä on hylätty.

Lupajärjestelmä esitetään säilytettäväksi pääosin nykyisellään. Myöntämisedellytyksiin tulee kuitenkin uuden asetuksen myötä muutoksia. Lupaviranomaisen tulee jatkossa ottaa esimerkiksi huomioon luvanhakijan suunnitelmat lähtöaineiden varastointijärjestelyiksi sen varmistamiseksi, että lähtöaine varastoidaan turvallisesti. Viranomaisen on myös hakijan taustan selvittämisen yhteydessä tarkistettava, onko tällä aiempia rikostuomioita EU:n alueella. Tämän vuoksi muutoksia ehdotetaan myös rikosrekisterilainsäädäntöön.

Arvoisa puhemies! Valiokunta toteaa saamansa selvityksen perusteella, että lähtöaineiden hankinta on kielto- ja lupajärjestelmien vuoksi Euroopassa osittain ohjautunut verkossa tehtäväksi. Koulutusta ja tiedottamista tulee kohdistaa erityisesti verkossa toimiviin markkinapaikkoihin, sillä luvattomien ostojen arvioidaan siirtyvän yhä enemmän sinne.

Lähtöaineasetuksessa on nimenomainen säännös siitä, että jäsenvaltion on varmistettava, että sillä on kansalliset tarkastusviranomaiset asetuksen tiettyjen artikloiden asianmukaisen soveltamisen tarkastamista ja valvontaa varten. Suomessa viranomaiset, poliisi, Tulli sekä Turvallisuus- ja kemikaalivirasto, valvovat jo tällä hetkellä aiemman asetuksen noudattamista. Velvoitteet kuitenkin laajenevat jonkin verran.

Myös tavalliset kansalaiset ovat jatkossa velvollisia ilmoittamaan lähtöaineiden huomattavista katoamisista ja varkauksista. Tämänkin odotetaan lisäävän ilmoitusvelvollisten aktiivisuutta ja ilmoitusten määrää.

Lähtöainelupia koskevat tiedot tallennetaan lupaviranomaisena toimivan Poliisihallituksen rekisteriin, joka ei kuitenkaan ole sellainen rekisteri, jonka avulla poliisi voisi tarkastella tietoja. Lupahakemukset käsitellään manuaalisesti, eikä sähköinen asiointi ole mahdollista. Tällaisen sähköisen asioinnin mahdollistavan rekisterin lähtöainelupia koskevat tiedot saadaan valiokunnalle esitetyn selvityksen mukaan aikaisintaan vuonna 2024.

Hallintovaliokunta on aiemmin useissa yhteyksissä kiinnittänyt vakavaa huomiota sähköisen asetietojärjestelmän viivästymiseen. Valiokunta korostaa tässäkin yhteydessä käytökelpoisten ja ajantasaisten rekisteritietojen merkitystä viranomaisten sujuvan käytännön työn kannalta.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 160/2020 vp

Arvoisa puhemies! Hallintovaliokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Muutokset nykytilaan ovat melko vähäisiä. Valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä muuttamattomina.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia esittelystä.

20.42 Arto Pirttilahti kesk: Arvoisa puhemies! Kiitos valiokunnan puheenjohtaja Purralle hyvästä esittelystä. Todella tärkeää lainsäädäntöä, kun mietitään meidän turvallisuutta Suomessa mutta laajemminkin vielä Euroopassa.

Ajat ovat muuttuneet. Itse olen louhintaurakoitsijan poika ja muistan, miten silloin aikaan on dynamiittia tai muita säilytetty [Mika Niikko: Paukuteltu! — Mikko Savolan välihuuto] ja minä olen niitä osannut itsekin käyttää.

Tässä on tärkeää, ketkä henkilöt saavat näitä lähteaineita mutta yhtä lailla myös näitä valmiita räjähteaineita. Tässä puututaan myös siihen säilytykseen, ja kun todellakin on mahdollista saada näitä niin sanottuja turvallisia aineita, esimerkiksi maatalouden lannoitteita ja muita, ja niistä jotkut kätevät sitten kaikkea keksivät tehdäkin, niin myös näitten isojen määrien hävikki tulee tässä huomioitua.

Ammattipätevyyden vaatimus ja käyttötarkoitukset on myös todella hyvin tuotu täällä esille ja varsinkin tämä, että meillä tällä hetkellä tieto kulkisi niin Suomessa mutta myös kansainvälisestäikin poliisin, Tullin ja Rajan välillä ja myös kansainvälisesti eri rekistereitten välillä, jos näitä hankitaan isompia tai pienempiäkin määriä niin sanotusti epäkuranttiiin käyttöön.

Erittäin hyvä lainsäädäntö, ja todellakin yhdyn tähän esitykseen.

20.43 Mikko Savola kesk: Arvoisa herra puhemies! En ole mikään sääntelyn fani tai kannattaja, mutta silloin kun puhutaan tämäntyyppisistä turvallisuuteen liittyvistä asioista, niin tätä kontrolloitua lainsäädäntöä meillä on oltava. Me muistamme varmasti liiankin hyvin, mitä rakkaassa naapurimaassamme, pohjoismaisessa yhteistyömaassamme Norjassa tapahtui vuonna 2012, kun lannoitteista rakennetulla pommilla terroriteon suorittaja sai paljon tuhoa aikaan. Tietysti näitä vastaavia yrityksiä ja pomminrakentamistapauksia on maailmalla enemmänkin, ja sen takia näihin on puututtava lainsäädännöllä, puututtava tällaisiin aineisiin, mistä pystytään omatekoisesti pommeja, räjähteitä tekemään. Sen vuoksi tämä lainsäädäntö, mikä meille nyt myöskin kansalliseen lainsäädäntöön tulee, on tarpeen.

Aivan kuten edustaja Pirttilahti sanoi, niin kyllä minäkin näitä tarinoita muistan omasta kotoani, kuinka pellolla olevien kivien räjäyttelyyn dynamiittipötköt ovat löytyneet sieltä takan pankon päältä kuivasta ja niitä on sitten tarpeen mukaan käytetty. Jokainen isäntä on ollut käytännössä panostaja niihin aikoihin ja räjäyttänyt silloin, kun tarvetta on ollut. Mutta aika on mennyt eteenpäin, ja väärinkäytösten vaara on ilmeinen, ja sen takia myöskin, kun tekniikka kehittyy ja ohjeet tällaiseen kaikkeen mielivaltaisuuteen on saatavissa hyvinkin helposti, tätä lainsäädäntöä tarvitaan.

Herra puhemies! On hyvä, että tässä on joka tapauksessa tähän lupajärjestelmään kiinnitetty huomiota. Ne ammattilaiset, jotka näitä räjähteitä tarvitsevat, saavat ne jatkossakin itselleen helposti hankittua, eli tässä ei kohtuuttomasti byrokratiaa lisätä niille henkilöille, jotka räjähteitä ammatikseen tarvitsevat. Samoin myös maatalouden osalta, missä lannoitteita tarvitaan, niitä pystytään jatkossakin yhtä sujuvasti tilaamaan. Tähänkin asiaan on kiinnitetty huomiota ja tätä alan toimijoiden kanssa yhdessä valmisteltu. — Kiitos.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 160/2020 vp

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 235/2020 vp sisältyvien 1.-3. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.